

Hynstebiter nieuws

Libellenseizoen 2008

Het voorjaar begon warm en al snel kwamen de eerste berichten over droogte binnen. Maar de zomer wist dat ruimschoots te compenseren: we kregen flink wat nattigheid te verwerken. De laatste jaren waren we erg verwend op libellengebied, zowel qua aantallen als qua zeldzame soorten. Dit jaar moesten we met minder genoegen nemen. Maar wie denkt dat er niks nieuws onder de – vaak verstopte – zon is, heeft het mis. Libellenlarven zijn afhankelijk van nattigheid, dus die varen er wel bij. Alle bekende Friese soorten werden ook dit jaar weer gezien, en aangevuld met enkele toch weer spectaculaire waarnemingen. De Sierlijke witsnuitlibel en Zuidelijke keizerlibel konden als nieuw aan de Friese lijst worden toegevoegd, waarmee het aantal uit Fryslân bekende libellensoorten nu op 57 staat!

Korenbouten

De Bruine korenbout had in 2008 weer een goed seizoen. In de Lindevallei is de soort inmiddels heel algemeen en ook daarbuiten worden ze steeds vaker gezien. In voorgaande jaren werden verschillende nieuwe voortplantingslocaties gevonden, een kunstje dat dit jaar helaas niet herhaald kon worden. Viervlek, Gewone oeverlibel en Platbuik vallen dit jaar onder de categorie 'gewoon'.

De witsnuiten

Door het fraaie voorjaarsweer had de Noordse witsnuitlibel een prima seizoen. De wat later vliegende Venwitsnuitlibel was dit jaar echter een stuk minder algemeen dan vorig jaar. Toen waren de aantallen ook wel heel hoog, het zoeken naar larvenhuidjes leverde bijvoorbeeld honderden exemplaren op. Op de bekende plekken vloog de soort nu nog wel in heel redelijke aantallen. De Gevlekte witsnuitlibel is de laatste jaren spectaculair uitgebreid, jaarlijks werd de soort op nieuwe plekken gezien. Net als de Venwitsnuitlibel deed ook deze witsnuit het dit jaar rustig aan. Overal wel present, maar geen overdaad, een beeld wat we de rest van het seizoen voor veel libellen zouden zien. Wel bijzonder was een nieuwe vindplek van de Oostelijke witsnuitlibel. In de buurt van de plek waar de soort in 1994 voor het laatst gezien werd, het Drents-Friese Wold, werd bij een fraai bosven een mannetje gezien. Is dit het begin van iets moois in die omgeving? Er zijn meer vennen die ons redelijk geschikt lijken voor de soort; de komende jaren zal blijken of de libel er net zo over denkt. De populatie op de Catspoel is inmiddels al behoorlijk gegroeid, vooral! 2007 was een goed jaar. Er werden gemakkelijk libellen bij het ven aangetroffen, en bijna 150 larvenhuidjes werden gevonden. Dit jaar was het een stuk moeilijker om de libel in het vizier te krijgen, maar met wat moeite werden toch nog redelijk wat exemplaren

aangetroffen. Het zoeken naar larvenhuidjes is dit jaar met steekproeven gedaan, om het kwetsbare leefgebied te ontzien. Vorig jaar hebben we de betere zoekplekjes uitgevogeld, en alleen daar werden nu insteken gemaakt om een indruk te krijgen van het uitsluipsucces. De uitkomst was toch wel verassend, met betrekkelijk gemak werden veertig huidjes gevonden, het uitsluipsucces was dus zeker goed te noemen! Een libellenseizoen is natuurlijk niet compleet zonder echte knaller, en deze knaller kwam wederom uit de Witsnuithoek: de Sierlijke witsnuitlibel dook op in Fryslân! Niet ver van de Friese hoofdstad werd een mannetje gezien, een zwerver van een (verborgen?) populatie waarschijnlijk net over de grens in Duitsland. Ook in de Weerribben werd een exemplaar aangetroffen, we zitten dus binnen het bereik van een nog onbekende populatie. Zou het deze libel ook lukken om een vast plekje in Fryslân te veroveren? In ieder geval zijn nu alle witsnuiten gezien in Fryslân, en dat is toch wel heel bijzonder!

Heidelibellen

In voorgaande jaren werden we regelmatig geconfronteerd met hele zwermen 'heli's', een koosnaampje voor de heidelibellen. Dit jaar is dat zeldzaam, de aantallen zijn 'gewoon' en hier en daar

Weidebeekjuffer

foto: E. Peter de Boer

zelfs erg laag te noemen. Van de Zwervende heidelibel is tot nu toe weinig vernomen. Eerder deed de soort het vrij goed op een handvol locaties. Zijn ze verdwenen of is er gewoon niet al te veel op gelet? De Geelvlakheidelibel is wel weer helemaal terug en wordt op veel plekken gezien. De soort deed het al langer vrij goed, maar leek vorig jaar opeens zo goed als verdwenen. Dit jaar lijkt het erop dat een invasie ervoor zorgt dat ze weer aanwezig zijn. Er werden behoorlijk verse exemplaren gezien, maar wel weinig. Dit beeld komt al lange tijd naar voren. Enkele jaren doet de soort het goed, om dan zomaar te verdwijnen en later weer op te duiken. Een kleurrijk beestje dus, ook qua gedrag. Ook de Bandheidelibel lijkt zich rustig te houden. Vorig jaar werd een eiafzettend vrouwtje waargenomen bij Gorredijk, maar er is helaas niks vernomen van verse exemplaren. Op de Delleboersterheide werd wel een mannetje gezien, ze zijn er dus wel. Zo opvallend als deze libellen zijn als je ze eenmaal ziet, zo onopvallend kunnen ze in een onooglijk slootje verborgen blijven. Het blijft dus zaak om goed op te letten om eventueel aanwezige kleine populaties te kunnen vinden.

Vuurlibel

De Vuurlibel wordt de laatste tijd ieder jaar wel gezien, zo ook dit jaar. Er zijn onder meer vuurlibellen gezien op de golfbaan bij Oudemirdum, de Delleboersterheide, in het Oude Bos bij Bakkeveen, de Schoapedobbe bij Elsloo en de Kettikerheide. Vrij spectaculair was de waarneming van twee territoriale mannetjes in een vijver ten noorden van Ferwerd, op kraaiworp afstand van het Noorderleegh.

Glanslibellen

De Smaragdlibellen hadden het prima naar hun zin dit voorjaar. Zoals gewoonlijk was de soort overal wel te vinden. Zijn zomerse tegenhanger, de Metaalglanslibel, was ook regelmatig te zien, al is deze soort nergens heel algemeen. Ook de Gevlekte glanslibel had een zeer goed jaar. In de bekende plekken in de Lindevallei vloog de libel volop, en ook vanuit de Weerribben en de Wieden kwamen regelmatig meldingen. Eerder waren al enkele zwervers in andere delen van Fryslân gezien, en werd een larvenhuidje bij Gorredijk gevonden, maar nu wist een exemplaar zelfs Schiermonnikoog te bereiken. Een al even bijzondere waarneming kwam uit Groningen waar een Gevlekte glanslibel in een vogelnet werd gevangen. Dit toont aan welke afstanden de soort in staat is af te leggen. Mogelijk weet de soort zich ook in andere geschikte gebieden (bijvoorbeeld de Alde Feanen) te vestigen.

In Gaasterland werd mogelijk een Hoogveenglanslibel gezien, een soort die rond Fryslân al enkele jaren staat te dringen, maar nog maar moeizaam over de grens komt. Dat ze dat soms wel doen bleek uit een oude waarneming van een aangespoeld vrouwtje op het strand van Terschelling. In Zuidoost-Fryslân lijkt geschikt biotoop, vooral sterk verlande veenmosputjes, wel aanwezig. Lukt het om voortplanting vast te stellen voor het verschijnen van de Friese libellenatlas?

Glazenmakers

Glassnijders deden hun voordeel met het zonnige voorjaar en werden volop gezien. Ook de Vroege glazenmaker was goed vertegenwoordigd. Deze soort vloog opvallend lang door, ondanks het erg matige libellenweer wat de zomer bracht. Ook in augustus werden nog regelmatig dieren gezien, kennelijk heeft deze libel maar weinig moeite met een beetje zomerse nattigheid.

Ook aan Grote keizerlibellen ontbrak het dit jaar niet, maar interessanter is dat dit jaar eindelijk de Zuidelijke keizerlibel kon worden bijgeschreven. Zowel op de golfbaan van Oudemirdum als op de Delleboersterheide werd een mannetje gezien. Deze libel kwam de laatste jaren vanuit het zuiden flink opzetten, maar Fryslân was nog net te ver voor ze. Of ze de natte zomer van 2008 kunnen waarderen is afwachten. Als de soort zich hier thuis voelt, kunnen we de komende jaren eiafzettende glazenmakers in tandem tegenkomen. Een opvallend feit, want van onze 'eigen' glazenmakers zetten de vrouwtjes hun eitjes altijd alleen af. Let wel op of het geen Zuidelijke glazenmaker is, want ook die zet eitjes af in tandem. En ook deze soort hangt jaarlijks tegen de Friese grens aan en weet deze zo nu en dan te overschrijden. Voortplanting is al vastgesteld, want vorig jaar werd op de Delleboersterheide een larvenhuidje gevonden. Dit jaar is echter weinig vernomen van de Zuidelijke glazenmaker in Noord-Nederland, maar met het warmer wordende klimaat zullen we ze zeker terugzien.

Noordse glazenmaker

foto: E. Peter de Boer

Venglazenmakers waren vorig jaar opvallend dun gezaaid. Opvallend, omdat ze normaal vrij algemeen zijn op de zandgronden van Zuidoost-Fryslân. Ook dit jaar waren ze niet in grote aantallen, maar toch overal wel weer aanwezig. De soort trof het beide jaren slecht met het weer: regelmatig regen in de uitsluiperperiode deed ze geen goed. De Ielstikelbiter (Groene glazenmaker) trof het niet dit jaar, want in de vliegtijd waren er maar een paar zonnige dagen waarop de vrouwtjes al ritselend hun eitjes konden afzetten in de Ielstikel (Krabbenscheer).

Opvallend waren enkele waarnemingen van territoriale mannetjes boven sloten zonder ook maar één enkele pluk Krabbenscheer. Misschien wordt stiekem toch ook wel voortgeplant buiten de krabbenscheervelden. Iets om uit te zoeken de komende jaren! Noordse glazenmakers houden het nog altijd goed vol in Fryslân. Deze eerst zo zeldzame libel wordt tegenwoordig jaarlijks gezien, soms zelfs in behoorlijke aantallen. Hoewel ook zij waarschijnlijk last gehad hebben van de regen in de uitsluiperperiode, waren ze op meerdere locaties toch aanwezig, al was het in bescheiden aantallen. Het bewijs dat deze soort goed kan zwerven werd bevestigd door de waarneming van een mannetje op Noard-Fryslân Bûtendyks, vlakbij de kwelders en de Waddenzee. Wie nu met mooi weer op pad gaat ziet het al: de Paardenbijter en Bruine glazenmaker doen het prima. Hopelijk houden ze het lang vol, zodat we nog tot ver in oktober kunnen genieten van Glazenmakers.

Waterjuffers

De meeste juffersoorten deden het dit jaar heel behoorlijk, maar net als bij de grotere libellen was het qua aantallen wat rustiger. De Weidebeekjuffer was in ieder geval vrij goed vertegenwoordigd in de Linde. De populatie houdt nu al jarenlang stand, ondanks tijdelijke terugvallen door vervuiling of het per ongeluk schonen en maaien van hun voortplantingsbiotoop. Een juffer waarvan het opvallend is dat ze zich op een vaste locatie voorplant is de Zwerende pantserjuffer. Van deze soort zijn niet veel populaties bekend in Fryslân, maar bij Elsloo worden de juffers nu al meerdere jaren achtereenvolgend aangetroffen op enkele venntjes. Leuk is dat de Kleine roodoogjuffer zich inmiddels helemaal thuis voelt in Fryslân. Dit was eveneens een zuidelijke soort, die het verspreidingsgebied een heel eind noordwaarts heeft opgeschoven en niet van plan lijkt om weer weg te gaan. Ook Maanwaterjuffers blijven nog enigszins geheimzinnig: in sommige jaren vrij algemeen op bosvennen, in andere jaren zijn de aantallen heel laag. Op het Fochteloërveen lijkt de soort het jaarlijks wel goed te doen. Een aparte waarneming was die van een vrouwtje in een kwelsloot bij de Tynje.

Noordse winterjuffer De laatste jaren is een opgaande trend te zien in Fryslân. Op steeds meer plekken worden Noordse winterjuffers gezien, en de soort plant zich ook voort in de Rottige Meente, met tientallen tegelijk. Dit jaar was dat opeens anders. Er werden met moeite nog twee winterjuffers gezien op de plek waar er eerder tientallen zaten. Het lijkt erop dat dit vooral een schom-

Noordse winterjuffer

foto: E. Peter de Boer

meling is in het verspreidingsgebied. Aan de noordkant was het dit jaar heel rustig, aan de zuidkant (omgeving Meppel-Hoogeveen) was echter wel volop actie. De komende jaren zal de libel dus wel weer in aantal verschijnen in de Rottige Meente. Op een andere plek in Fryslân werden wel voortplantende Noordse winterjuffers gezien: in het Friese merengebied waar nog maar weinig gericht is gezocht. Al in 2002 werd een verse winterjuffer gevonden op de Bombrekken bij Sneek. Nu werd de soort voortplantend aangetroffen in de Bancopolder. Hier konden vijf juffers, waarvan twee in copula worden bijgeschreven. Bij de Söndelerleien werd een Noordse winterjuffer gezien bij een inhammetje in een smal slootje langs de weg. Ze zijn dus ook in die omgeving te vinden, als er maar goed gekeken wordt. Nog tot laat dit jaar (november) zijn winterjuffers te vinden in zonnige bosrandjes in de Zuidoosthoek en de laagveengebieden. Het is een koud kunstje om ze op te sporen als je eenmaal een goed zoekbeeld hebt.

Bruine winterjuffer Deze zuidelijke soort komen we steeds vaker tegen. Verspreid door vooral Zuid- en Zuidoost-Fryslân zijn de laatste jaren waarnemingen gedaan van dieren die in het najaar rondzwierven. Dit jaar werden voor het eerst vrij verse dieren gezien. Zowel in Tijnje als in Drachten werd een behoorlijk verse juffer in tuinen (van libellenwaarnemers) gezien. De soort heeft zich dus vrijwel zeker in Fryslân voortgeplant. Als de warme zomers en winters aanhouden, zal de Bruine winterjuffer steeds algemener worden in Fryslân.

De Friese libellenatlas

Dit najaar beginnen we met het schrijven van de soortteksten voor de Friese libellenatlas. Als u nog waarnemingen hebt die niet zijn doorgegeven... het kan nu nog (op www.telme.nl). Elke waarneming, ook die van Lantaarntjes of Paardenbijters, is belangrijk en wordt met stip genoteerd in de Friese libellenatlas. Dus geef ze door... en ze tellen mee!